בְּקִרְוֹנוֹת [–עגלות] שֶׁל העיר צִיפּוֹרִי הָיָה אותו מַעֲשֶׂה של התינוקת המבואר במשנה, והיינו ביום השוק, שמסעות ושיירות באות ממקום אחר לציפורי, ויתכן שהבועל בא מאותם אלו שבאו מחוץ לעיר, וּכְדְרַבִּי אַמִּי, דְּאָמַר רַבִּי אַמִּי, וְהוּא שֶׁהָיְתָה סְיָעָה – חבורה שֶׁל בְּנֵי אָדָם כְּשֵׁרִין עוֹבֶרֶת לְשָׁם, ונמצא שיש כאן שתי סברות של 'רוב', האחת משום שרוב אנשי העיר כשרים, והשניה משום שרוב אנשי השיירה שעברה שם היו כשרים, ואף רבי יהושע הפוסל ברוב כשרים, מכשיר במקום שיש שתי סברות של רוב.

הגמרא מביאה מקור נוסף לכלל זה: וְדִין זה, שלענין יוחסין צריך 'שני רוב', הוּא כְּדְרַבִּי יַנַּאי, דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי, אשה הַנִּבְעֶלֶת בְּקִרְוֹנוֹת, כְּשֵׁרָה לְכְהוּנָּה. תמהה הגמרא: בְּקִרְוֹנוֹת סָלְקָא דַּעְתָּךְ – וכי יעלה על הדעת שמה שנבעלה בקרון זו סיבה להכשירה, והרי אין בכך כל סברא. מבארת הגמרא: אֶלָּא כונת רבי ינאי, הַנִּבְעֶלֶת בְּשָׁעַת קִרְוֹנוֹת – כלומר בשעה שיש שיירות הבאות בקרונות מחוץ לעיר, כְּשֵׁרָה לְכְהוּנָּה, משום שמלבד 'רוב כשרים' שבעיר, יש גם 'רוב כשרים' של אנשי השיירה.

אחרי שביארה הגמרא באיזה אופן הולד כשר, מבארת הגמרא מתי הוא פסול: אֲבָל, אם ידוע לנו בבירור שֶׁפֵּרַשׁ – יצא אֶחָד מִבְּנֵי העיר צִיפּוֹרִי, וְבָעַל, ואין זה אדם מאנשי השיירה, ונמצא שאין כאן אלא רוב אחד, של בני העיר, הַוָּלָד הנולד מבעילה זו שְׁתוּקִי – פסול מדרבנן כדין שתוקי [שאינו יודע מי הוא אביו].

מקור נוסף לדין זה שצריך ליוחסין 'שני רוב': כִּי הָא – וכמו הלכה זו, דְּרַבִּי אַחָא – שכשבא רַב דִּימִי מארץ ישראל לבבל אָמַר וְעִירִי, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, וְאָמְרִי לְהּ – ויש אומרים מימרא זו ללא הזכרת רב דימי, אָמַר וְעִירִי, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, הוֹלְכִין לענין יוחסין אַחַר רוֹב הָעִיר, להכשיר את האשה מחמת שרוב בני העיר כשרים, וְאֵין הוֹלְכִין אַחַר רוֹב סְיָעָה.

תמהה הגמרא: כְּלַפֵּי לֵייָא [–כלפי מה נאמרה הלכה זו] הרי הסברא הפוכה, שהרי הָנֵי נָיְידֵי – בני השיירה ניידים ואינם קבועים, ויש לילך בהם אחר רוב כשרים, וְאילו הָנֵי – בני העיר קָבְעֵי וְקָיְימֵי – קבועים במקומם, והכלל הוא שבדבר הקבוע במקומו אין סברא של 'רוב', וכמו שיבואר להלן, ואם כן יש לילך אחר רוב הסיעה להכשיר ולא אחר רוב העיר. מבארת הגמרא: אֶלָּא כך כוונת רבי חנינא, הוֹלְכִין אַחַר רוֹב הָעִיר, וְהוּא דְּאִיכָּא רוֹב סְיָעָה בַּהֲדָהּ – ודווקא כשמצטרף עמו יחד רוב השיירה שכשרים הם, ונמצא שיש 'שני רוב', וְאֵין הוֹלְכִין אַחַר רוֹב הָעִיר גַּרִידְתָּא – לבדו, וְלֹא אַחַר רוֹב סְיָעָה גַּרִידְתָּא – לבדה, כלומר, אם אין עתה שיירה העוברת בעיר, או שנבעלה רחוק מהעיר ואין לתלות את הדבר באחד מאנשי העיר, אין הולכים אחר רוב אחד להכשירה.

הגמרא מבררת מדוע אין די ברוב אחד. שואלת הגמרא: מַאי טַעֲמָא – מדוע אין הולכים אחר רוב סיעה לחוד, הרי הם ניידים ואין בהם חשש קבוע. משיבה הגמרא: גְּזֵרָה רוֹב סְיָעָה אַמּוֹ רוֹב הָעִיר – גזרו חכמים שלא לילך אחר רוב סיעה, מחשש שילכו אחר רוב העיר, וזה אסור מעיקר הדין, שהרי הרוב של העיר הוא 'קבוע', ואין הולכים אחריו.

שואלת הגמרא: וְרוֹב הָעִיר נַמִּי, מדוע אין לילך אחריו, והרי לא בכל מצב הוא קבוע, דְּאִי דְּקָא אָזְלִי אִינָהוּ לְנַהֲבָה – אם אותו אדם בא אליה לזנות עמה, הרי באותו זמן אינו קבוע, וְכָל דְּפָרֵישׁ מֵרוּבָּא פָּרֵישׁ – כל הפורש ונעקר ממקומו, אנו תולים שבא מהרוב, והרוב כשרים.

מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכה גזירה זו שאין לסמוך על רוב סיעה משום רוב העיר אלא לאופן דְּקָא אָזְלָא אִיהִי לְגַבֵּייהוּ – שהאשה הלכה לבית אותו אדם לזנות, דַּהֲוָה לֵיהּ קָבוּעַ – שאותו אדם קבוע במקומו, וַהרי אָמַר רַבִּי יְרֵא, כָּל קָבוּעַ, אין הולכים בו אחר הרוב, אלא כְּמֻחֶזֶקֶת עַל מֻחֱזֶקֶת דָּמֵי – שני הצדדים נחשבים כאילו הם שוים, אף שבאמת הכשרים הם הרוב, אין הולכים אחר הרוב. וכיון שבאופן שהאשה הלכה לאותו אדם, יש לפוסלה, גזרו חכמים שאף אם הוא בא אליה, שהיה לנו ללכת אחר הרוב, מכל מקום פוסלים אותה. וכן במקום שיש רק רוב סיעה, שהם ניידים והיה ראוי ללכת בהם אחר הרוב, גזרו לפוסלה מחשש שיבואו לסמוך על רוב עיר לבד, ורק כשיש רוב עיר ורוב סיעה שאין לחשוש לכלום, הכשירוה.

מקשה הגמרא: וּמִי בָּעֵינַן תְּרֵי רוּבֵּי – וכי מצינו שגזרו חכמים להצריך 'שני רוב' מחשש שיבואו לסמוך על הרוב ב'קבוע', וְהָתַנְיָא בברייתא, תֵּשַׁע חֲנוּיוֹת הקיימות בעיר, שִׁבְעָה מֵהֶן מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שָׁחוּטָה, וְחנות אַחַת נוספת מוֹכֶרֶת בְּשַׂר נְבֵלָה, וְלָקַח אדם בשר מֵאַחַת מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵי זֶה מֵהֶן לָקַח, אם מחנות שמוכרת בשר שחוטה או מחנות שמוכרת בשר נבילה, סָפֵק הבשר אָסוּר, ואף שרוב החנויות כשרות הם, מכל מקום כיון שהספק הנולד לו הוא כלפי החנות, שאינו יודע באיזו קנה, והחנויות קבועות הן, אין הולכים בהם אחר הרוב. וּבְנִמְצָא – ואם נמצא בשר בשוק ואין ידוע מאיזה חנות הוא בא, הַלֵּךְ אַחַר הָרוֹב, והיינו כיון שהספק נולד לאחר שהבשר פרש מהחנות, נמצא שאין הספק על החנות אלא על הבשר עצמו שיצא מאחת החנויות, מהיכן יצא, ובזה אנו אומרים שכל הפורש מסתבר שפרש מהרוב, וכיון שרוב החנויות מוכרות בשר כשר מחזיקים אנו בכשרות אף את חתיכה זו. ומוכח שאין גוזרין שלא לילך אחר הרוב בפורש, מחשש שילכו אחר הרוב גם בקבוע, ואף במקום שאין שני רוב.

הגמרא מוכיחה שבברייתא אין 'שני רוב': וְכִי תֵּימָא – ואם תרצה לומר שמדובר בברייתא בְּאופן שֶׁאֵין הַלָּתוֹת הַמְּדִינָה נְעוּלוֹת, דְּקָא אָתֵי לְהּ רוּבָּא מֵעֲלָמָא – שיתכן שהבשר בא מחוץ למדינה, וכגון שהיתה שיירה של טבחי ישראל עוברת דרך העיר, או שרוב טבחי המדינה ישראל הם, ונמצא שיש גם רוב חנויות העיר שכשירות, וגם רוב הבשר שבא מחוץ לעיר כשר, ולכן לא גזרו בו משום מקום שהבשר קבוע, וְהָא – והרי אָמַר רַבִּי יְרֵא, שהולכים אחר הרוב אַף עַל פִּי שֶׁהַלָּתוֹת מְדִינָה נְעוּלוֹת, ובודאי לא בא הבשר מחוץ למדינה, ואין כאן אלא רוב אחד, ומוכח שהולכים אחר רוב אחד, ואין גוזרים בו מחשש שילכו אחריו אף במקום שהוא קבוע. מתרצת הגמרא: אכן מעיקר הדין אין צורך ב'שני רוב', אלא לגבי אשה, מַעֲלָה עָשׂוּ בְּיוּחֲסִין, שלא להכשיר את האשה והולד לכהונה אלא אם כן יש שני בירורים של רוב.

* * *

הגמרא מבררת את עיקר הדין של רבי זירא, שב'קבוע' אין הולכים אחר הרוב: גּוּפָא, אָמַר רַבִּי זֵירָא, כָּל קָבוּעַ – כל מקום שהרוב והמיעוט קבועים במקומם ולא פרש אחד ממקומו, אלא דנים אנו על הקבוע כשהוא במקומו, אין לילך אחר הרוב אלא כְּמֻחֶזֶקֶת עַל מֻחֱזֶקֶת דָּמֵי – נחשב הדבר כאילו יש כאן מחצה על מחצה, בֵּין לְקוּלָּא, כגון שיש רוב פסולים ומיעוט כשרים, שאין הולכים אחר רוב הפסולים, וּבֵין לְחוּמְרָא, כגון שיש רוב כשרים ומיעוט פסולים, שאין הולכים אחר רוב הכשרים, אלא בשני האופנים נשאר הדבר בספק.

מבררת הגמרא: מָנָא לֵיהּ לְרַבִּי זֵירָא הָא – מנין למד רבי זירא דין זה, שאין הולכים אחר הרוב בקבוע, אִילֵימָא – אם תאמר שלמד כן מֵהברייתא המוזכרת לעיל, תֵּשַׁע חֲנוּיוֹת שִׁבְעָה מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שָׁחוּטָה וְאַחַת נוספת מוכרת בְּשַׂר נְבֵלָה, וְלָקַח אדם בשר מֵאַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מֵהֶן לָקַח, סָפֵיקוֹ אָסוּר. וּבְנִמְצָא – אך בשר שנמצא בשוק ואין ידוע מהיכן בא, הַלֵּךְ אַחַר הָרוֹב, וכשר הוא. ומבואר ברישא שאם לקח מהחנות אין הולכים אחר הרוב, משום שהחנויות קבועות, וכל קבוע כמחצה על מחצה. דוחה הגמרא: הָתָם לְחוּמְרָא – מהברייתא שם מוכח רק שמחמירים ואין הולכים בקבוע אחר הרוב, אך מנין לרבי זירא שאפשר אף להקל.

אֶלָּא ראיית רבי זירא הינה מֵמה ששנינו בברייתא לגבי ספק טומאת שרץ, תֵּשַׁע צְפַרְדֵּעִים מתים, שאינם מטמאים טומאת נבילה, וְשָׁרֵץ אֶחָד מת, שמטמא טומאת נבילה במיתתו מונח בֵּינֵיהֶם, וְנָגַע אדם בְּאֶחָד מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶן נָגַע, סָפֵיקוֹ טָמֵא. ומבואר, שאף שרובם צפרדעים שאינם מטמאים, מכל מקום ספיקו טמא, משום שקבועים הם וכל קבוע כמחצה על מחצה.

המשך בעמוד קעח

דוחה הגמרא: **הָתָם נַמִּי לְחוּמְרָא** – אף מברייתא זו מוכח רק שלענין חומרא אין הולכים אחר הרוב בקבוע, אך מנין שאף לקולא אין הולכים אחר הרוב.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא, מִבְּרַיְיתָא זוּ, תִּשְׁעָה שְׁרָצִים** מתים המטמאים במיתתם, **וְצִפַּרְדֵּעַ אֶחָד** שאינו מטמא במותו מונח **בֵּינֵיהֶם, וְנִגַּע בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה מֵהֶן נָגַע, בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד סָפֵיקוֹ טָמֵא,** שכל ספק טומאה ברשות היחיד טמא, וכיון שקבוע הוא וכמחצה על מחצה אין הולכים אחר הרוב אלא ספק הוא וטמא. אבל **בִּרְשׁוּת הָרַבִּים סָפֵיקוֹ טָהוֹר,** שכל ספק טומאה ברשות הרבים טהור. הרי שאף לקולא אין הולכים אחר רוב השרצים המטמאים, אלא במחצה על מחצה הוא ומחמת כן ברשות הרבים טהור.

אחר שנתברר שדברי רבי זירא מפורשים בברייתא, מבררת הגמרא מהו המקור לדין זה מהתורה. שואלת הגמרא: **וּמִדְּאוֹרַיְיתָא מְנָא לָן** שכל קבוע במחצה על מחצה. מבארת הגמרא: יש ללמוד זאת ממה ששנינו בברייתא לגבי רוצח נפש, שהתבונן להרוג איש זה והרג איש אחר, שרבי שמעון פוטרו ממיתה וחכמים מחייבים, וטעמו של רבי שמעון, **דְּאָמַר קְרָא** (דברים יט יא) 'וְכִי יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ **וְאָרַב** לוֹ **וְקָם עָלָיו וְהִכָּהוּ נֶפֶשׁ וָמֵת', וּלְכאורה קשה,** מדוע נכתב בתורה 'וארב לו', והרי די בכך שנכתב 'וקם עליו', ומתיבות 'וארב לו' דורש רבי שמעון שאינו חייב **עַד שֶׁיְּהֵא כְּדֵין לוֹ** – לאותו אדם שנהרג, אך אם נתבונן להרוג אדם מסוים והרג אדם אחר, פטור. **וְרַבָּנָן** החולקים על רבי שמעון ומחייבים אף כשהתבונן להריגת אדם אחר, דורשים מהפסוק דרשה אחרת, **אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי,** מפסוק זה נלמד שדווקא במתבונן להרוג יהודי והרג יהודי אחר, חייב, **פָּרַט לְזוֹרֵק אֶבֶן לְגוֹ** – לתוך חבורה של אנשים שיש בהם יהודים וגויים, והרג את היהודי, שפטור. ויש לברר, **הֵיכִי דָּמֵי** – באיזו חבורה מדובר, **אִילֵימָא דְּאִיכָּא** – אם נאמר שיש שם **תִּשְׁעָה כְּנַעֲנִים וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל בֵּינֵיהֶם,** אם כן מדוע צריך פסוק לפטור את זורק האבן, **וְתִיפּוֹק לֵיהּ דִּרְוּבָּא כְּנַעֲנִים נִינְהוּ** – הרי גם בלא הפסוק היינו יודעים שהוא פטור, שהרי רובם גויים, והולכים אחר הרוב, והרי זה כמי שנתכוין להרוג את הגוי והרג יהודי, שפטור לדברי הכל, **אִי נַמִּי** – ואף אם מדובר שיש שם **פַּלְגָא וּפַלְגָא** – מחצה ישראלים ומחצה גויים, גם כן היינו יודעים שפטור, שהרי **סָפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל,** ויש לנו לומר שכוונתו היתה להרוג את הגוי.

אלא **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרך הפסוק למעט אלא אופן **דְּאִיכָּא** – שיש **תִּשְׁעָה יִשְׂרָאֵלִים וּכְנַעֲנִי אֶחָד בֵּינֵיהֶם,** ובלא הפסוק היינו אומרים שיש לילך אחר הרוב, והרי זה כנתכוין להרוג יהודי אחד והרג יהודי אחר, שחייב לדעת חכמים, וחידשה התורה שבאופן זה אין הולכים אחר הרוב משום **דַּהֲוָה לֵיהּ כְּנַעֲנִי קָבוּעַ** – אותו מיעוט כנעני הרי הוא קבוע במקומו ולא פירש מהרוב, **וְכָל קָבוּעַ כְּמֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה דָּמֵי,** ואין זה כמתבונן להרוג את הישראל, ולכן פטור הרוצח, ומכאן המקור מן התורה שכל קבוע כמחצה על מחצה.

* * *

הגמרא מבררת את ההלכה בנידון של משנתינו (יד:) לגבי תינוקת שנאנסה, שרבי יוסי אמר שאם רוב העיר כשרים, כשירה לכהונה: **אִיתְּמַר, רַב חִיָּיא בַּר אַשֵׁי אָמַר** בשם **רַב, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי** שאם רוב העיר כשרים, התינוקת כשירה לכהונה [והבינה עתה הגמרא שזהו אפילו ברוב אחד, ואין צריך 'שני רוב'). **וְרַב חָנָן בַּר רָבָא אָמַר** בשם **רַב,** מה שהתיר רבי יוסי ברוב אחד, **הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה** – היה זה פסק מיוחד לאותו מעשה, לפי שהיה זה צורך השעה או שראו שם צדדי היתר אחרים, ולכן התירו על פי רוב אחד, אבל לדורות אין להכשיר אלא על ידי 'שני רוב'.

מקשה הגמרא על דעת רב חייא בר אשי בשם רב: **מָתִיב רַבִּי יִרְמְיָה, וְכִי לְיוּחֲסִין לֹא בָּעֵינַן תְּרֵי רוּבֵי** – וכי ניתן לומר שהלכה כרבי יוסי שדי ברוב אחד להתיר לכהונה, **וְהָתְנַן** במשנה (מכשירין פ"ב מ"ז) לגבי עיר שדרים בה גויים ויהודים,

אם מָצָא בָּהּ אדם תִּינוֹק מוּשְׁלָךְ ברחוב ואין ידוע מי הוא, אִם רוֹב אנשי העיר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דין התינוק כעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם רוֹב אנשי העיר מִישְׂרָאֵל, דינו כִּישְׂרָאֵל, ואם היהודים והגויים שבעיר הם מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה, דינו כִּישְׂרָאֵל. וְעל משנה זו אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שהולכים אחר הרוב לדונו כישראל, אֶלָּא לענין לְהַחֲיוֹתוֹ – שבית דין מצווים לפרנסו לענין יוחסין, לֹא – אין דינו כישראל, ולכך אם זו תינוקת שנמצאה, אסורה לכהן, כדין גויה שהתגיירה, לפי שאף ברוב ישראל לענין יוחסין החמירו והצריכו 'שני רוב'. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מה ששנינו שברוב ישראל דינו כישראל, היינו אף לְפַקֵּחַ עָלָיו אֶת הַגַּל – לפנות מעליו גל של אבנים שנפל עליו בשבת שחוששים שהוא ישראל, ומצילים אותו. ועל כל פנים מבואר בדברי רב עצמו שלענין יוחסין אין הולכים אחר רוב אחד, ואיך פסק רבי חייא בר אשי בשם רב כרבי יוסי, שהולכים אחר רוב אחד.

מתרצת הגמרא: אִשְׁתְּמִיטַתֵּיהּ – נשמט מידיעתו של רבי ירמיה הָא דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב (לעיל ע"א), שבְּקִרוֹנוֹת שֶׁל העיר צְפוֹרֵי חֲוָה אותו מַעֲשֶׂה של תינוקת שנאנסה והתירה רבי יוסי, שכיון שהיה גם רוב אנשי העיר וגם רוב אותה שיירה שעברה שם, הכשיר רבי יוסי, והיינו כדברי רב כאן, שברוב אחד אין מכשירים ליוחסין.

מקשה הגמרא: וְלֶרַב חָנָן בַּר רָבָא, דְּאָמַר בשם רב שמה שהכשיר רבי יוסי הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה, והרי לפי המבואר עתה בשם רב שבמעשה של רבי יוסי היו שני רוב, נמצא שעל זה אמר רב חנן בר רבא בשם רב שהיתה זו הוראת שעה, ומשמע שלולא זאת היה די ברוב אחד, ואם כן קַשְׁיָא הָא – קשה מדברי רב על המשנה של תינוק מושלך, שליוחסין אין די ברוב אחד, אלא צריך 'שני רוב'. מתרצת הגמרא: מַאן דְּמַתְנֵי הָא לֹא מַתְנֵי הָא – רב חנן בר רבא שאמר בשם רב שהמעשה של תינוקת הוראת שעה היה, לא שנה את דברי רב שאותו מעשה היה בקרונות של ציפורי שהיה שם שני רוב, וכיון שלדעתו המעשה היה ברוב אחד, ניתן לומר שהוראת שעה היתה, אבל לדורות צריך שני רוב, והיינו כדברי רב על המשנה של תינוק מושלך, שליוחסין אין די ברוב אחד.

* * *

הגמרא חוזרת לבאר את דברי המשנה והאמוראים לגבי 'תינוק מושלך': גּוּפָא, מָצָא בָּהּ – בעיר של יהודים וגויים תִּינוֹק מוּשְׁלָךְ ברחוב, ואין ידוע מה הוא, אִם רוֹב אנשי העיר עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דינו כעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאִם רוֹב יִשְׂרָאֵל, דינו כִּישְׂרָאֵל, מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה, דינו כִּישְׂרָאֵל. וְעל משנה זו אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שברוב ישראל דינו כישראל, אֶלָּא לענין לְהַחֲיוֹתוֹ – שבית דין מצווים לפרנסו, אֲבָל לְעִנְיַן יוֹחֲסִין – לדונו כישראל, שאם זו תינוקת תהא מותרת לכהונה, לֹא, לפי שלענין יוחסין החמירו להצריך שני רוב. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, מה ששנינו שברוב ישראל דינו כישראל, היינו אף לענין לְפַקֵּחַ מֵעָלָיו אֶת הַגַּל של האבנים שנפל עליו בשבת.

מקשה הגמרא: וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי – וכי כך סובר שמואל, שרק ברוב ישראל מצילים אותו בשבת, וְהָאָמַר רַב יוֹסֵף, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין הוֹלְכִין בְּפִיקּוּחַ נֶפֶשׁ אַחַר הָרוֹב, ואף אם יש צד מיעוט שאדם מישראל בסכנה, יש לחלל שבת כדי להצילו. מתרצת הגמרא: אֶלָּא כִּי אֵיתְמַר דִּשְׁמוּאֵל אַרִישָׁא אִתְּמַר – דברי שמואל נאמרו על הרישא של המשנה, אִם רוֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, דינו כעוֹבֵד כּוֹכָבִים, ועל זה אָמַר שְׁמוּאֵל, ולענין לְפַקֵּחַ עָלָיו אֶת הַגַּל אֵינוֹ בֵּן – אינו נידון כגוי, אלא אף ברוב גויים מפקחין עליו את הגל, משום שאין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב.

שואלת הגמרא: לדעת שמואל, שאפילו ברוב גויים מפקחין עליו את הגל, אם כן מה ששנינו ברישא שאִם רוֹב עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים דינו כעוֹבֵד כּוֹכָבִים, לְמַאי הִילְכְתָא – לענין מה נאמר כן, והרי לענין פיקוח הגל בכל מקרה דינו כישראל. משיבה הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, דינו כגוי לענין שמותר לְהַאֲכִילוֹ נְבֵילוֹת בידים, עד שיגדל ויקבל עליו גירות.

ממשיכה הגמרא ומבררת: לדברי שמואל מה ששנינו שאִם רוֹב יִשְׂרָאֵל דינו כִּישְׂרָאֵל, לְמַאי הִילְכְתָא – לענין מה נאמר כן. מבארת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, לְהַחְזִיר לוֹ אֲבֵידָה שאם רוב העיר ישראל, חייב להחזיר לו אבידתו.

עוד שנינו בסיפא: אם יש בעיר מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה, דינו כִּישְׂרָאֵל. מברר הגמרא: לְמַאי הִילְכְתָא – לענין מה נאמר כן, והרי ענין השבת אבידה נאמר באופן שיש רוב ישראל, ומשמע שבמחצה על מחצה אין משיבים לו, שאם לא כן מדוע חילקה המשנה בין מחצה על מחצה לבין רוב ישראל, ואם כן לגבי מה אמרו שבמחצה על מחצה דינו כישראל. מבארת הגמרא: אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, לְעִנְיַן דיני נְזָקִין. ומבארת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי – באיזה אופן דינו כישראל לענין נזק, אִי נִימָא דְּנָגְחָה תּוֹרָא דִּידָן לְתוֹרָא דִּידֵיהּ – אם באופן שנגח שור שלנו [–של ישראל] את שורו של אותו אדם, ועל זה אמרה המשנה שאם נמצא בעיר שיש בה מחצה על מחצה דינו כישראל וחייב המזיק לשלם לו, הרי אין לומר כן, שהרי לְמָא לֵיהּ – יאמר המזיק לאותו אדם, אֲיֵיתֵי רְאָיָה דְּיִשְׂרָאֵל אַתְּ וּשְׁקוֹל – הבא ראיה שישראל אתה, ואשלם לך, שהרי אם גוי אתה איני חייב לשלם לך (ב"ק לז.), והמוציא ממון מחבירו עליו להביא ראיה לדבריו. אלא לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכה המשנה לחדש שבמחצה על מחצה דינו כישראל, אלא באופן דְּנָגְחָה תּוֹרָא דִּידֵיהּ לְתוֹרָא דִּידָן – שנגח שורו של אותו אדם שור של ישראל, ועל זה אמרה המשנה שדינו כישראל, והיינו דַּפְלָגְא מָשְׁלַם – רק חצי נזק הוא משלם, כדין שור תם של ישראל שהזיק, וְאילו אִידָךְ פַּלְגָא – את החצי האחר אינו משלם, אף שאם הוא גוי עליו לשלמו, שהרי לגבי גוי לא התחדש הפטור של שור תם מחצי נזק, מכל מקום אָמַר לְהוּ אותו אדם לניזק, אֲיֵיתֵי רְאָיָה דְּלָאו יִשְׂרָאֵל אֲנָא, וְאֵתֵּן לְכוֹן – הבא ראיה שאיני ישראל, ואשלם לך את כל הנזק, כדין גוי שהזיק, אך ללא ראיה אינך יכול להוציא ממני ממון, כי שמא ישראל אני ופטור מחצי נזק. וזהו דווקא במחצה על מחצה, אבל ברוב גויים דינו כגוי ומשלם נזק שלם.

הדרן עלך בתולה נשאת

פרק שני – האשה שנתארמלה

פרק זה פותח בנידון של חיוב כתובה שהוזכר בפרק הקודם, באופן שיש ויכוח בין הבעל לאשתו על סכום הכתובה שהתחייב לה, ובהמשכו מובא נידון נאמנות האשה על עצמה שטהורה היא ומותרת לכהונה, ונידונים נוספים מעין אלו, בהם יש מקום להאמין לאדם על עצמו.

משנה

התבאר לעיל (י: יא.) שכתובת בתולה היא מאתים זוז, וכתובת אלמנה היא מאה זוז, משנתינו דנה באופן שיש ויכוח בין הבעל לאשתו האם נישאה לו כבתולה או כאלמנה: הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְאַרְמְלָה אוֹ שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, ותובעת את כתובתה מהבעל או מיורשיו, והם חלוקים על סך הכתובה, הִיא אוֹמֶרֶת בְּתוּלָה נְשָׂאתַנִי וכתובתי מאתים, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא כִּי, אֶלָּא אַלְמָנָה נְשָׂאתִיךְ, וכתובתך מנה. אִם יֵשׁ עֵדִים המעידים שֶׁנִּצַּאת – לבית חתונתה בְּחֵינוֹמָא, או שיצאה לשם וְרֹאשָׁהּ פָּרוּעַ – שערותיה מונחות על כתפיה כדרך הבתולות, הרי זו ראיה שניאשת בתולה, וּכְתוּבָּתָהּ מָאתַיִם. אך אם אין עדות כזו, נוטלת מנה כאלמנה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ואינה יכולה לגבות מנה נוסף ללא ראיה.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר, אַף חִילּוּק קְלָיוֹת [–שיבולים מתוקים] לתינוקות רְאָיָה היא שבתולה נישאת, שכך נהגו במקומו, ואם יש עדות שחולקו קליות בנישואיה, גובה מאתים.

* * *

במשנה לעיל (יב:) אמר רבן גמליאל שאשה נאמנת להוציא ממון שהיא תובעת בכתובתה על ידי נאמנות של מיגו, ורבי יהושע אמר שאינה נאמנת, משנתינו מבארת שיש אופן שבו רבי יהושע מודה שאדם נאמן במיגו: וּמוֹדֶה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּאָדָם האוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ, שָׂדֶה זוֹ שאני מוחזק בה, שֶׁל אָבִיךָ הָיְתָה וּלְכַחְתִּיהָ [–קניתיה] הֵימֶנּוּ, שֶׁהוּא נֶאֱמָן שקנאה,